'చైనాలో ఏంజరుగుతోంది?'

సమీక్షావ్యాసంపై సందేహాలు

'సృజన' సెప్టెంబర్ సంచికలో 'చైనాలో ఏం జరుగుతోంది?' అన్న పుస్తకం పై బాలగోపాల్‌గారి సమీక్షావ్యాసంచదివాక నాకు కొన్ని సందేహాలు కల్గుతున్నాయి. ఆయననుంచిగాని, పాఠకులనుంచిగాని వీటికి సమాధానాలు దొరుకుతాయేమోనని రాస్తున్నాను.

"చైనాలో ఏం జరుగుతోంది? అన్న ప్రశ్న తన ప్రాముఖ్యతను చాలావరకు కోల్పోయింది చైనాలో ఏం జరుగుతోందో అందరికీ తెలుసు." ఈ మొట్టమొదటి అభిప్రాయాన్ని గురించి ఆలోచిద్దాం. బెతల్‌హామ్ వ్యాసాలు రాసేనాటికీ ఇప్పటికీ చైనాలో వచ్చినమార్పు సందేహాతీతమైన నిర్ణయానికి చేరుస్తున్న మాటనిజమే. అయితే, అది "అందరికీ తెలుసు" అని సులభంగా తేల్చివేయ తగిందికాదు. అందరికీ తెలిసినమాటే నిజమైతే, బెతల్‌హామ్‌లాంటి మార్క్సిస్టులు, ఎడ్గార్ స్నో లాంటి ఉదారవాదులు సాంస్కృతిక విప్లవాన్ని గురించి ఇచ్చిన చిత్రం ఎంతవరకు వాస్తవమైనదో, ఎంతవరకు కాల్పనికమైనదో తెలీదని సమీక్షకుడికే సందిగ్ధం కల్గేదికాదు.

సాంస్కృతిక విప్లవదశను గూర్చిన సమాచారం పూర్తిగా తెలీకపోవచ్చుగాని, చైనాలో రివిజనిజమ్ ప్రవేశించిందన్న సంగతి స్పష్టంగానే అర్థమవుతుంది కదా అంటే, సాంస్కృతిక విప్లవాన్ని గురించి తెలుసుకుంటేకాని, దాన్ని వ్యతిరేకిస్తున్న రివిజనిజమ్ స్వరూపాన్ని పూర్తిగా తెలుసుకున్నట్టుకాదు. మావోరాసిన 'క్రిటిక్ ఆఫ్ సోవియెట్ ఎకనమిక్స్' అనే పుస్తకాన్ని పార్టీలో చర్చకే రాసివుంటారని, అందులో పునాదిలో మార్పురావలసిన అవసరాన్నిగురించి చెప్పడంవల్లనే, రివిజనిస్టులు సాంస్కృతిక విప్లవాన్ని వ్యతిరేకించివుంటారని సమీక్షకుడు అన్నారు. అందువల్ల సాంస్కృతిక విప్లవానికీ, రివిజనిజానికీ అంతదగ్గర సంబంధమున్నప్పుడు, సాంస్కృతిక విప్లవంగురించివాస్తవంయేమిటో ఇంకా తెలీనిదశలో 'రివిజనిజమ్' మాత్రం 'అందరికీ తెలిసింది' అవుతుందా?

సాంస్కృతిక విప్లవానుకూలురు, వ్యతిరేకులు ఇస్తున్న చిత్రాలనుబట్టి యేది వాస్తవమైందో తెలుసుకోలేకపోతే, చైనాలో రివిజనిజమ్ ప్రవేశించిన సంగతి తెలుసు కోవడం కూడా సాధ్యంకాదు. ఎందుకంటే ఇక్కడా రెండురకాల అభిప్రాయాలు

న్నాయి. ఇటీవల చైనా అన్నిరంగాలలో గొప్ప అభివృద్ధిని సాధించినట్టు తెలిపే సమాచారం తక్కువేమీకాదు. అంతేకాక, రివిజనిజమ్ కూడా ఒకదశతో ఆగిపోయేది కాదు. దాని దిశలో అది ముందుకు పోతూనేవుంటుంది. చైనాలో ఆ పరిస్థితి మారి నప్పుడో, ఆ పరిస్థితి పూర్తి పెట్టుబడిదారుగానో, సామ్రాజ్యవాదిగానో, ఎదిగినప్పుడో మాత్రమే 'చైనాలో ఏం జరుగుతోంది?' అన్న ప్రశ్నకు ప్రాముఖ్యత పోతుందని, అంతవరకు వున్నట్టేనని అనుకుంటున్నాను.

రంగనాయకమ్మగారి విశ్లేషణతో తనకు మౌలికంగా విభేదంవుందని, గతితార్కిక భౌతికవాద సిద్ధాంతానికి ఆ విధానం దూరమైందని, అందుకు ఉదాహరణగా పుస్తకంలో (271-72 పేజీలు) మావో భార్యకు రాసిన ఉత్తరం పై ఆమె వ్యాఖ్యలను చదివితే అర్థమవుతుందని అన్నారు. "సరదాకి మాట్లాడే మాటల్లో ఒకదానికొకటి పొంతనవుండకపోవచ్చు. అలా తీసుకోవడానికి యెవరికీ అభ్యంతరం వుండదు" అన్న రంగనాయకమ్మగారు అలా తీసుకోకుండా "మితవాదులకు, విప్లవకారులకు ఉపయోగపడేమాటలుమాట్లాడ తాయకాటోలు తెలిసే" "విప్లవనాయకుల్లో మార్మికతత్వం పెళ్ళాలకు రాసే ఉత్తరాలదాకావెళ్ళింది" అని వ్యాఖ్యలు చేయడం ఆయన అన్నట్టు 'విప్రహ'తో కూడిన ఆక్రోశంకావచ్చు కాని, "ఈ ఉత్తరం పార్టీ డాక్యుమెంట్ ఎలా అయింది?" అన్న ఆమెప్రశ్న నిర్లక్ష్యం చేయ తగిందికాదు. అలాగే "వ్యక్తి పూజ"ను గురించి ఆమెచేసిన ఆలోచన అంతా తోసివేయతగిందీకాదు. వ్యక్తిపూజను ఎవరు ప్రోత్సహిస్తారు? ఎవరికి లాభిస్తుంది? అని ఆలోచించినా, చైనాలో జరిగిన వ్యక్తిపూజ దుష్ఫలితం భారతవిప్లవకారుల్లో కూడా ప్రవేశించి మావో మా అధ్యక్షుడు అనే అశాస్త్రీయధోరణికి దారితీసిందన్నది గుర్తుచేసుకున్నా దాన్ని సమర్థించకూడదని గ్రహించవచ్చు. 'గతితార్కిక' దృష్టితో 'వ్యక్తిపూజ' కూడా ఒకదశలో విప్లవపురోగమనానికి తోడ్పడివుంటే, ఆఫలితం ఇవ్వకకూడా మనం స్పష్టంగా గుర్తించ కలిగేట్టు వుండాలి. అలాకాక, గాంధీపూజకీ, మావోపూజకీ తేడావుందనో, దాన్ని గురించి కొంత అతిశయ ప్రచారం జరిగివుండవచ్చునో చెప్పడం 'గతితార్కికం' కాదు 'వెరైటీ' వుంది కనుక 'వ్యక్తిపూజ' తప్పులేదనడంకన్నా, దానివల్ల విప్లవానికి నిజంగా మేలుజరిగిందా, హానిజరిగిందా అని పరిశీలించాలి.

ఇవాళ రివిజనిస్టులు దాన్నే ప్రధాన ఆయుధంగా తీసుకోవడంవల్ల, సహజంగా 'వ్యక్తిపూజ' సామాజికవాదానికి అనుకూలం కాదుకనుక, అది విప్లవానికి హానికల్గిం

చిందనే (విప్లవం....ఎన్నికల్లో గెలవడంలాంటిదికాదుకనుక) నిర్ణయించుకోకతప్పదు. మేలు జరిగిందంటే దాన్ని నిరూపించడం అన్నవాళ్ళ బాధ్యత. ఉపరితలాన్ని పరిశీలన చేయడం మాత్రమేకాక పునాదినే సోషలిస్టుగా మార్చాలని చైనానాయకులు గుర్తించక పోవడం వాళ్ళ సిద్ధాంత అవగాహనలో పొరపాటుగా వ్యాఖ్యనిస్తూ, "సాంస్కృతిక విప్లవంలో ఉపరితలాన్ని మార్చడానికి చేసిన ప్రయత్నాలు పునాదిదాకా దారితీసాయి" అన్న రంగనాయకమ్మగారి అభిప్రాయాన్ని 'శుద్ధతర్కం'గా భావించారు బాలగోపాల్‌గారు.

చైనా కమ్యూనిస్టు పార్టీకి 'గతితర్కం' వుందని వివరించారు. ప్రజలకు కనీస కార్యక్రమాన్ని ఇచ్చి, వాళ్ళు దాన్ని అందుకుని ముందుకువెళితే, అప్పుడు పార్టీ తన కార్యక్రమాన్ని మరింత అభివృద్ధి చేసుకునే విధానాన్ని అనుసరించిందని. ఈవిషయంలో పార్టీని తప్పుపట్టడానికి వీల్లేదనీ అన్నారు. అంటే, ప్రతిదశలోను కేవలం నాయకులుకాక కార్యక్రమంలో ప్రజల్ని పాల్గొనేట్టు పార్టీపనిచేస్తూ వచ్చిందన్నమాట.

మరి 'సాంస్కృతిక విప్లవం' ఎందుకు విజయవంతం కాలేదు? ఇందుకు పార్టీని తప్పుపట్టకపోతే ప్రజలను తప్పుపట్టాలా? బాలగోపాల్‌గారు చెప్పిన 'గతి తర్కం' ప్రకారం ప్రజలు ఆ కార్యక్రమాన్ని అందుకుని ముందుకువెళ్ళే సందర్భంలో మాత్రమే ముందటి కార్యక్రమాన్ని పార్టీ తీసుకుంటుంది కనుక ఈ పరిస్థితే వుండకూడదు. వుంది కనుక, సిద్ధాంత అవగాహనలో పొరపాటు జరిగిందనుకోక మరేమనుకోవాలి? అలా అనుకోవడాన్ని 'శుద్ధతర్కం'గా ఆక్షేపించిన బాలగోపాల్ గారు 'ఉపరితలాన్ని విప్లవీకరించడానికి బయలుదేరిన విప్లవం పునాదిలోనే యింకా విప్లవం రావలసి వుందని గుర్తించింది' అన్నారు. మాటలతేడా మూడు విప్లవాల తేడా తప్ప, రంగనాయకమ్మగారు చెప్పిన అభిప్రాయానికీ, దీనికీ భేదమేమిటి?

"సాంస్కృతిక విప్లవం వైఫల్యం చెందడానిక్కారణం విప్లవ పార్టీని నిర్మించు కోలేక పోవడం, ఈ విషయం బెతల్‌హామ్‌కిగాని, రంగనాయకమ్మగారికిగాని అంద లేదు" అనడం చాలా ఆశ్చర్యం కలిగిస్తుంది. వాళ్ళిద్దరికీ ఆ సంగతి అర్థమయిందా లేదా అన్నది అలా వుంచుదాం. నాకూ నాలాంటి వారెందరికో బాలగోపాల్‌గారు చెబుతున్నది ఏమాత్రం అర్థం కాలేదనే అనుకుంటున్నాను. విప్లవ పార్టీ నిర్మాణమే కాకపోతే విప్లవం ఎలా సాధ్యమైనట్టు? అంతకుముందు ఆయన వివరించిన 'గతి

తర్కం' గతేమయినట్టు? "చైనా విప్లవంలోని ప్రత్యేకత ఏమంటే ప్రజాఉద్యమం ద్వారా ముందుకురావడం. రెగ్యులారిటీ ప్రకారం నడవడానికి కమ్యూనిస్టు పార్టీ మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ లాంటిదికాదు. దానికర్తవ్యం విప్లవం నడపడం, విప్లవంలో ప్రజల్ని పాల్గొనేట్టుచేయడం..." అన్నారే! ఇదంతా విప్లవపార్టీ నిర్మాణం కాకుండానే జరిగిందా? తను ముందు చెప్పిందేమిటో తనే విస్మరించి, దిగ్భ్రాంతిని కల్గించే కారణం చెప్పి, బెతల్‌హామ్, రంగనాయకమ్మగారు గ్రహించలేక పోయారని ఆక్షేపించడమేమిటి?

బాలగోపాల్‌గారి విజ్ఞత, విచక్షణలమీద విశ్వాసం వున్న నాకు ఈ సమీక్షా వ్యాసం చాలా ఆశ్చర్యం కల్గిస్తున్నది. ఇంక- తెలుగులో వచ్చిన ఈ పుస్తకం చదివినదగ్గర్నుంచి చాలామంది పాఠకులు మానవ భవితవ్యం గురించి భయపడటం.... సంగతి. బెతల్‌హామ్ పుస్తకానికి, రంగనాయకమ్మగారి పుస్తకానికి వున్న తేడా నాకు తెలీదుకాని, ఒకదేశంలో విప్లవం విజయవంతమైనా, అక్కడ పార్టీలోను, నాయకుల్లోను, దేశంలోపలి పరిస్థితిలోను విప్లవానుకూల పరిస్థితులు లేకపోతే విప్లవం నిల్వదని చెప్పే 'శుద్ధతర్కం' కన్నా పార్టీలో, నాయకుల్లో ఎటువంటి లోపాలు లేక పోయినా, దేశంలోపలి పరిస్థితితో పనిలేకుండా, ప్రపంచవ్యాప్తంగా విప్లవ పరిస్థితి లేకపోతే మాత్రం అక్కడ విప్లవం నిల్వదని చెప్పే 'గతితర్కమే' ఎక్కువ భయాన్ని, అవిశ్వాసాన్ని కలిగిస్తుందనుకుంటున్నాను. అందుకు 'గతితర్కం' లోపం కాదని, ఇలా చెప్పడం 'గతితర్కం'గా అన్వయించడంలోనే లోపముందని అనుకుంటున్నాను.

— పి. రామకృష్ణారెడ్డి

జవాబు

రామకృష్ణారెడ్డిగారి లేఖలో నాలుగు విషయాలకు సమాధానం చెప్పాల్సిన అవసరం వుంది.

1. 'సాంస్కృతిక విప్లవాన్ని గురించి తెలుసుకుంటేకాని దాన్ని వ్యతిరేకిస్తున్న రివిజనిజం స్వరూపాన్ని పూర్తిగా తెలుసుకున్నట్టుకాదు' అన్నారు. ఇక్కడ పూర్తిగా తెలుసుకోవడం తెలుసుకోకపోవడం అనేది సమస్యకాదు. దాన్ని రివిజనిజంగా గుర్తించడానికి సాంస్కృతిక విప్లవాన్ని గురించి ఒక అంతిమ నిర్ణయానికి రావలసిన అవసరంలేదు. నేను ఈ విషయాన్ని నా సమీక్షలో వివరించాననే అనుకున్నాను. సోషలిస్టుదశలో వర్గపోరాటాలకు తావులేదనడం, ఉత్పత్తిశక్తులను అభి

వృద్ధిచేయడమే ప్రధానకర్తవ్యం అనడం, వర్గస్వభావంతో ప్రమేయంలేని ఆధునికీకరణను ప్రధానలక్ష్యంగా ముందుకుతేవడం, పాశ్చాత్యదేశాలనుండి పెట్టుబడినీ సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్నీ పెద్దఎత్తున దిగుమతి చేసుకోవడం, సామ్రాజ్యవాద సోషల్ సామ్రాజ్యవాద దేశాలతో శాంతియుత సహజీవనంకోసం పాకులాడడం- ఇవన్నీ రివిజనిస్టు లక్షణాలే. ఒకవేళ సాంస్కృతిక విప్లవంలో జరిగినవి అన్నీ తప్పులే అయినా ఇవి రివిజనిస్టు లక్షణాలు కాకుండపోవు.

2. 'సాంస్కృతిక విప్లవంలో ఉపరితలాన్ని మార్చడానికి చేసిన ప్రయత్నాలు పునాదిదాకా దారితీసాయి' అన్న రంగనాయకమ్మగారి మాటలను నేను శుద్ధ తర్కం అనలేదు. చైనాకమ్యూనిస్టుపార్టీ తన తీర్మానాలలో ఈవిషయాన్ని గుర్తించినట్టుగా ప్రకటించనంత మాత్రాన దీన్ని పార్టీయొక్క అవగాహనలో లోపంగా ఎంచడాన్ని 'శుద్ధతర్కం' (అంటే అచారిత్రికమయిన వాదన) అన్నాను. అలా అనడానికి గలకారణాన్ని గూడ వివరించాను.

3. వ్యక్తిపూజను కమ్యూనిస్టులు అంగీకరించరని, దాని గురించి రెండు అభిప్రాయాలకు తావులేదని స్పష్టంగానే చెప్పాను. అయితే దీన్ని గూడ అచారిత్రికం (ahistorical)గా చూడకూడదు అన్న అభిప్రాయంతో, సాంస్కృతిక విప్లవంలో అది ఏసందర్భంలో ముందుకొచ్చిందో (నాకు అర్థమయిన మేరకు) వివరించే ప్రయత్నం చేసాను. వ్యక్తిపూజ తప్పుకాదని నేను అనలేదు. అది నా అభిప్రాయం కాదు.

4. 1949లో విప్లవం సాధించిననాటికీ, ఆ తరువాత చాలాకాలం వరకు, చైనాకమ్యూనిస్టు పార్టీ విప్లవపార్టీయే. కాని సాంస్కృతిక విప్లవం కాలానికి పార్టీ కేంద్రంలోనే రివిజనిజం బలపడింది. దాన్ని పారదోలడానికి అంతర్గతపోరాటం చాలకనే మావో పార్టీమీదికే తిరగబడమని ప్రజలకు పిలుపిచ్చాడు. ఆ తిరుగుబాటుకు నాయకత్వం వహించడానికి (అంటే కొత్తబూర్జువా వర్గంతో వర్గపోరాటం నడపడానికి) ఒక (కొత్త) విప్లవపార్టీ అవసరం. దాన్ని నిర్మించుకోలేకపోవడం సాంస్కృతిక విప్లవం వైఫల్యానికి గల ముఖ్యకారణాలలో ఒకటి. ఈ విషయాన్ని రంగనాయకమ్మగారు, బెతెల్‌హేం, గుర్తించలేదని అన్నాను. ఇందులో అర్థంకాకపోవడానికి ఏముందో నాకు అర్థం కావడంలేదు.

మిగిలినవి (ఏమయినా వుంటే) అభిప్రాయభేదాలు. నా అభిప్రాయాలు సమీక్షలో తెలిపాను.

— కె. బాలగోపాల్